

Компетентності, результати навчання та форми атестації доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»

Анотація. У статті подано опис компетентностей, результатів навчання та форм атестації доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», визначених нами відповідно до державних документів з вищої освіти, інструктивно-методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України та матеріалів проекту «TUNING» щодо підготовки доктора філософії в європейських країнах. Увазі читача пропонуються: основна термінологія з проблеми, приклади загальних компетентностей доктора філософії з вищезгаданого проекту, перелік загальних (11) і спеціальних (13) компетентностей доктора філософії зі спеціальності «Освітні, педагогічні науки», деталізовані результати навчання (знання, уміння, комунікація, автономія та відповідальність) (61), складові проміжної та підсумкової атестації доктора філософії.

Ключові слова: доктор філософії, освітньо-наукова програма, освітні науки, педагогічні науки, спеціальність 011, загальні компетентності, спеціальні компетентності, результати навчання, форми атестації.

Николаева С. Ю. Киевский национальный лингвистический университет

Компетентности, результаты обучения и формы аттестации доктора философии по специальности 011 «Образовательные, педагогические науки»

Аннотация. В статье представлено описание компетентностей, результатов обучения и форм аттестации доктора философии по специальности 011 «Образовательные, педагогические науки», выделенных нами в соответствии с государственными документами о высшем образовании, инструктивно-методических рекомендаций Министерства образования и науки Украины и материалов проекта «TUNING» по подготовке доктора философии в европейских странах. Вниманию читателя предлагаются: основная терминология по проблеме, примеры общих компетентностей доктора философии из вышеназванного проекта, перечень общих (11) и специальных (13) компетентностей доктора философии по специальности «Образовательные, педагогические науки», детализированные результаты обучения (знания, умения, коммуникация, автономия и ответственность) (61), составляющие промежуточной и итоговой аттестации доктора философии.

Ключевые слова: доктор философии, образовательно-научная программа, образовательные науки, педагогические науки, специальность 011, общие компетентности, специальные компетентности, результаты обучения, формы аттестации.

Nikolaeva, S. Yu. Kyiv National Linguistic University

Competencies, learning outcomes and certification forms of the doctor of philosophy in the speciality 011 «Educational, Pedagogical Sciences»

Abstract. Introduction. For creating the educational and scientific program for higher education applicants of the third (Doctor of philosophy) level in the specialty 011 “Educational, Pedagogical Sciences” it is necessary to work out the obligatory components. In the previous article we described: the profile of the educational and scientific program, the normative content of training, the amount of ECTS loans required to obtain at the third (educational-scientific) level, the list and scope of academic disciplines in ECTS credit, an indicative plan for the implementation of the educational and scientific program for the Doctor of philosophy (Ph.D) training. This article presents the remaining required components specification. **Purpose.** To describe the competences, training results and attestation forms of the Ph.D. in the specialty 011 “Educational, Pedagogical Sciences”, identified by us in accordance with the state documents on higher education, instructive and methodological recommendations of the Ministry of Education and Science of Ukraine and the project “TUNING” materials for the Ph.D. training in European countries. **Methods.** Reviewing the studies on education and teaching foreign languages; rethinking study programs and curricula; comparing the evaluation forms of graduates, science representatives and trainers; amending study programs to make them comparable. **Results.** Competence approach is considered to be a promising one to form educational standards and study programs for training future academics. Tuning project methodology, which can fully correspond to the context of the Bologna process and is considered to be a major academic tool for creating a single European higher education environment was taken as a basis. The study program in “Educational, Pedagogical Sciences” as a part of the University training is aimed to prepare specialists in pedagogy and methods of teaching foreign languages that can provide professional activity at the high level. **Conclusion.** We suggest for the reader’s attention the following: basic terminology on the problem, examples of the Ph.D. general competences from the above-mentioned project, the list of general (11) and special (13) competences of the Ph.D. in the specialty “Educational, pedagogical sciences”, detailed learning outcomes (knowledge, skills, autonomy and responsibility) (61), the formative and summative assessment constituents of the Ph.D training. We believe that the developed components provide the opportunity to create the present-day PhD program, which will ensure academic and scientific mobility, integrated training on the basis of academic and scientific credit modules exchange, the mutual recognition of scientific diplomas and the possibility of obtaining scientific diplomas of several universities at the time of study (double degree PhD programs).

Key words: Doctor of philosophy, educational and scientific program, educational sciences, pedagogical sciences, specialty 011, competencies, learning outcomes, attestation forms.

Постановка проблеми. Згідно з рекомендаціями Міністерства освіти і науки України освітньо-наукова програма (ОНП) підготовки доктора філософії має містити такі підрозділи: 1) загальна характеристика програми (профіль програми); 2) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття третього (освітньо-наукового) рівня; 3) нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; 4) перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи ЄКТС; 5) перелік компетентностей випускника аспірантури; 6) деталізовані результати навчання за спеціальністю; 7) вимоги до системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; [6, 10, 11] У попередній публікації нами висвітлено зміст підрозділів 1 – 4-и ОНП підготовки доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки». Невирішеною залишилася проблема компетентностей доктора філософії із зазначеної спеціальності і опис результатів навчання та форм контролю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До основних публікацій, необхідних для вирішення зазначеної проблеми, вважаємо правомірним віднести такі державні документи та інструктивно-методичні рекомендації: Закон України «Про вищу освіту» [3]; Наказ Міністерства і освіти України (МОН) «Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти» [6]; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [7]; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [8]; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» [9].

Опрацювання вищезазначених документів і рекомендацій дає змогу укласти перелік основних термінів, необхідних для визначення переліку та опису компетентностей та результатів навчання. Наведемо ключові з них:

Атестація — це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам **освітньої-наукової програми**.

Галузь знань — основна предметна галузь освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна та наукова підготовка.

Дескриптори Національної рамки кваліфікацій:

— **автономність і відповідальність** — здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати завдання і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності;

— **знання** — осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні);

— **комунікація** — взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

— **уміння** — здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання завдань і проблем. Уміння поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) та практичні (на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів).

Кваліфікація — офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа (компетентний орган) встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами.

Кваліфікація освіти — кваліфікація, що присуджується вищими навчальними закладами на підставі виконання вимог Стандартів вищої освіти.

Кваліфікація професійна — кваліфікація, яка присуджується на підставі виконання вимог професійних стандартів, що діють у сфері праці і відображають здатність особи виконувати завдання і обов'язки певного виду професійної діяльності. Професійні кваліфікації надаються роботодавцями або спільно з ними, або за встановленими за їх участю правилами.

Кваліфікаційна робота — це вид підсумкової атестації, що може передбачатись на завершальному етапі здобуття певного рівня вищої освіти для встановлення відповідності набутих здобувачами результатів навчання (компетентностей) вимогам стандартів вищої освіти. **Форми кваліфікаційної роботи** включають (не обмежуючись зазначеним): дипломну роботу, дисертаційне дослідження, публічну демонстрацію (захист), сукупність наукових статей, комбінацію різних форм вищезазначеного тощо.

Кваліфікаційний рівень — структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня.

Компетентність — динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

— **Інтегральна компетентність** — узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності.

— **Загальні компетентності** — універсальні компетент-

ності, що не залежать від предметної галузі, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку.

— **Спеціальні (фахові, предметні) компетентності** – компетентності, що залежать від предметної галузі та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю.

Національна рамка кваліфікацій – це системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів.

Результати навчання (програмні) – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Спеціалізація – складова спеціальності, що визначається законодавством або вищим навчальним закладом, або науковою установою та передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки здобувачів вищої та післядипломної освіти.

Спеціальність – складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка.

Якість вищої освіти – рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти.

Метою статті є опис визначених нами відповідно до державних документів з вищої освіти, інструктивно-методичних рекомендацій МОН України з підготовки аспірантів та ключових положень проекту «TUNING» загальних і спеціальних компетентностей, якими має оволодіти доктор філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки». Крім того, конкретизації потребують результати навчання здобувачів вищої освіти на освітньо-науковому (третьому) рівні згідно з визначеними компетентностями та форми атестації аспірантів.

Основні матеріали дослідження. Розглянемо вищезазначені складові ОНП зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки».

СКЛАД КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИПУСКНИКА АСПІРАНТУРИ

Для визначення складу компетентностей доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» конкретизуємо основні рекомендації МОН України та міжнародного Проекту Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING) щодо підготовки доктора філософії та укладання відповідної програми [1, 2, 6,]:

- **Для опису інтегральної компетентності** доктора філософії використовується опис відповідного (8-го) кваліфікаційного рівня Національної рамки кваліфікацій (НРК): здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної, у тому числі дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.
- **Перелік загальних компетентностей** корелюється з описом відповідного кваліфікаційного рівня національної рамки кваліфікацій (НРК); він має містити від 5-и до 15-и компетентностей з врахуванням рівня освіти. Рекомендованим є вибір загальних компетентностей з переліку проекту TUNING, який містить 31-у компетентність. Наприклад:
  - Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
  - Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
  - Здатність планувати та управляти часом.
  - Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
  - Навички здійснення безпечної діяльності.
  - Навички міжособистісної взаємодії.
  - Вміння виявляти, порушувати та вирішувати проблеми.
  - Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
  - Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
  - Прагнення до збереження навколишнього середовища [5, 12, 13].
- **Перелік рекомендованих спеціальних (фахових, предметних) компетентностей** корелює з описом відповідного кваліфікаційного рівня НРК [7]. Орієнтовна кількість спеціальних компетентностей, як правило, не перевищує 10-20 компетентностей з урахуванням рівня освіти. Рекомендованим є вибір спеціальних (фахових, предметних) компетентностей з переліків проекту TUNING (які, проте, не є вичерпними) [14, 15].

Насамперед, дамо визначення **інтегральної компетентності** доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки». Це – здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань із загальної педагогіки, історії педагогіки, теорії і методики навчання іноземних мов і професійної практики викладача вищого навчального закладу.

Узагальнення основних вихідних положень визначення компетентностей доктора філософії дало змогу укласти їх переліки: загальних компетентностей (див. табл. 1). і спеціальних компетентностей (див. табл. 2).

Таблиця 1

**Загальні компетентності (ЗК) випускників
аспірантури за спеціальністю 011
«Освітні, педагогічні науки»**

№ з/п	Зміст компетентності	Шифр компетентності
1	Здатність до осмислення філософсько-світоглядних засад, сучасних тенденцій, напрямків і закономірностей розвитку вітчизняної науки в умовах глобалізації й інтернаціоналізації.	ЗК1
2	Здатність до наукового пізнання, застосування здобутих знань у практичній діяльності на засадах загальної та спеціальної методології.	ЗК2
3	Здатність до проведення аналітичної та експериментальної наукової діяльності; організації, планування та прогнозування результатів наукових досліджень.	ЗК3
4	Здатність ініціювати, організовувати та проводити комплексні теоретичні та експериментальні дослідження в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності, які приводять до отримання нових знань.	ЗК4
5	Здатність до генерування нових ідей (креативність), абстрактного мислення, адаптації до нових умов та ситуацій.	ЗК5
6	Здатність до наукової комунікації, міжнародного співробітництва, відстоювання власних наукових поглядів українською та іноземними мовами.	ЗК6
7	Здатність спілкуватися з різними цільовими аудиторіями, використовуючи відповідну лексику, методи, техніки та прийоми.	ЗК7
8	Здатність використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у процесі спілкування, обміні інформацією, зборі, аналізі, обробці, інтерпретації даних та представленні результатів дослідження.	ЗК8
9	Здатність до публічного представлення і захисту наукових результатів, публічного виступу на вітчизняних та міжнародних наукових форумах, конференціях і семінарах.	ЗК9
10	Здатність працювати в міжнародному науковому просторі, розробляти та управляти науковими проектами.	ЗК10
11	Здатність ефективно і толерантно працювати в команді, самостійно та автономно; ставитися критично до власних наукових досягнень і досягнень інших дослідників; усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.	ЗК11

Таблиця 2

**Спеціальні (фахові) компетентності (СК) випускників
аспірантури за спеціальністю 011
«Освітні, педагогічні науки»**

№ з/п	Зміст компетентності	Шифр компетентності
1	Здатність до оволодіння значним обсягом новітніх знань в галузі освіти.	СК1
2	Здатність демонструвати персональну відповідальність і автономність у разі необхідності вирішувати непередбачувані та складні завдання у сфері освітньої діяльності.	СК2
3	Здатність формулювати наукову проблему в галузі освіти, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.	СК3
4	Здатність визначати методологічні засади комплексного педагогічного спостереження і методологію вибіркового обстежень, програму одноразових педагогічних спостережень, опитувань, моніторингу та ін.	СК4
5	Здатність самостійно збирати, опрацьовувати, узагальнювати та всебічно аналізувати результати педагогічних досліджень, інформацію про процеси, що відбуваються в освіті України та в світі.	СК5
6	Здатність самостійно розробляти та запроваджувати методологію педагогічного дослідження, яка базується на результатах наукових досліджень, міжнародних стандартах та рекомендаціях.	СК6
7	Здатність удосконалювати методи проведення експериментальних педагогічних досліджень та методологію застосування методів статистичної обробки одержаних результатів.	СК7
8	Здатність самостійно розробляти методи і технології навчання, формувати для них відповідну адекватну інформаційну базу, здійснювати аналітичне супроводження розроблених методів і технологій.	СК8
9	Здатність до удосконалення педагогічної майстерності, педагогічної техніки, професійних вмінь майбутніх учених, викладачів вищої школи; оцінювання наукових проектів в галузі освіти.	СК9
10	Здатність планувати і ефективно використовувати час у науковій та педагогічній роботі; вибирати і ефективно використовувати сучасні освітні технології, методи і засоби навчання з метою забезпечення високого рівня особистісного та професійного розвитку студента.	СК10
11	Здатність створювати власні науково-педагогічні матеріали за профілем кафедри (навчальну програму, конспект лекцій, навчально-методичний комплекс, розділи навчально-методичного посібника, навчальний посібник, підручник, практикум).	СК11
12	Здатність до практичного використання у власній педагогічній діяльності інформаційних технологій дистанційного навчання, в організації та проведенні наукових заходів (конференції, наукові семінари, майстер-класи тощо).	СК12
13	Здатність працювати із наукометричними базами даних з метою виконання власного наукового дослідження та вміння використовувати інтернет-технології для організації і забезпечення власної наукової, педагогічної та інноваційної діяльності, у підготовці наукових публікацій, звітів, ділової та особистої документації.	СК13

Деталізовані результати навчання аспірантів за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про вищу освіту» результати навчання та науково-дослідницької діяльності аспірантів мають бути представлені через набуття ними теоретичних знань, навичок і вмінь та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексу проблем у галузі професійної та (або) дослідницької діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичну та практичну значимість [3].

Основні результати навчання та науково-дослідницької діяльності аспірантів представлені такими складовими:

1. Відвідування обов'язкових і вибіркових дисциплін.
2. Складання заліків та екзаменів відповідно до навчального плану теоретичної підготовки.
3. Проходження та захист асистентської та доцентської педагогічної практики.
4. Підготовка дисертаційної роботи, яка рекомендована кафедрою до захисту у спеціалізованій вченій раді.
5. Публікація за темою дисертації не менше 5-ти статей у фахових виданнях, з яких не менше як 1-а стаття має бути опублікована у зарубіжному виданні.
6. Апробація результатів дисертаційної роботи шляхом участі в роботі всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій, семінарів та інших форм наукової комунікації.

Всебічний аналіз науково-дослідницької діяльності аспірантів дав змогу деталізувати результати навчання за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» (див. табл. 4).

Таблиця 4

Результати навчання (РН) аспірантів за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

№	Програмні результати навчання
Знання	
RN1	Знати сучасні передові концептуальні та методологічні засади науково-дослідницької та/або професійної діяльності і міжпредметних галузей.
RN2	Знати ґрунтовно предметну галузь і розуміти особливості професії.
RN3	Знати праці провідних вчених, наукові школи та фундаментальні праці у галузі дослідження, формулювати мету власного наукового дослідження як складову загального освітнього процесу.
RN4	Знати вимоги до аналітичної та експериментальної наукової діяльності; організації, планування та прогнозування результатів наукових досліджень.
RN5	Знати принципи організації та проведення комплексних теоретичних та експериментальних досліджень в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності.
RN6	Знати психологічні засади генерування нових ідей,

	розвитку абстрактного мислення, процесів адаптації до нових умов і ситуацій.
RN7	Знати особливості наукової комунікації, міжнародного співробітництва, презентації власних наукових поглядів українською та іноземними мовами.
RN8	Знати підходи до спілкування з різними цільовими аудиторіями, використовуючи відповідну лексику, методи, техніки та прийоми.
RN9	Знати теорію використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у процесі спілкування, обміні інформацією, зборі, аналізі, обробці, інтерпретації даних та представленні результатів.
RN10	Знати етичні норми публічного представлення і захисту наукових результатів, публічного виступу на вітчизняних та міжнародних наукових форумах, конференціях і семінарах.
RN11	Знати вимоги до роботи в міжнародному науковому просторі, розробки та управління науковими проектами.
RN12	Знати правила ефективної роботи в команді, самостійної та автономної діяльності.
RN13	Знати шляхи формування персональної відповідальності та автономності, у разі необхідності вирішувати непередбачувані та складні завдання у сфері освітньої діяльності.
RN14	Знати теоретичні засади формулювання наукової проблеми в галузі освіти, робочої гіпотези досліджуваної проблеми.
RN15	Знати методологічні засади визначення комплексного педагогічного спостереження і методологію вибіркового обстеження, програму одноразових педагогічних спостережень, опитувань, моніторингу та ін.
RN16	Знати способи самостійного збору, опрацювання, узагальнення та всебічного аналізу результатів педагогічних досліджень, інформації про процеси, що відбуваються в освіті України та в світі.
RN17	Знати методологію педагогічного дослідження, яка базується на результатах наукових досліджень, міжнародних стандартах та рекомендаціях.
RN18	Знати методи проведення експериментальних педагогічних досліджень та методологію застосування методів статистичної обробки одержаних результатів.
RN19	Знати методи і технології навчання, вимоги до формування відповідної інформаційної бази.
RN20	Знати шляхи удосконалення педагогічної майстерності, педагогічної техніки, професійних вмінь майбутніх учених, викладачів вищої школи.
RN21	Знати сучасні освітні технології, методи і засоби навчання, прийомів планування та ефективного використання часу у науковій та педагогічній діяльності.
RN22	Знати вимоги до науково-педагогічних, навчально-методичних матеріалів кафедри.
RN23	Знати особливості використання інформаційних технологій дистанційного навчання у власній педагогічній діяльності, в організації та проведенні наукових заходів.
RN24	Знати основи використання наукометричних баз даних з метою виконання власного наукового дослідження та вміння використовувати інтернет-технології для організації і забезпечення власної наукової, педагогічної та інноваційної діяльності, у підготовці наукових публікацій, звітів, ділової та особистої документації.
Уміння	
RN25	Уміти реалізувати критичний аналіз, оцінку і синтез сучасних тенденцій, напрямків і закономірностей розвитку вітчизняної науки в умовах глобалізації й інтернаціоналізації.

PH26	Уміти застосовувати набуті знання у практичній діяльності на засадах загальної та спеціальної методології.		
PH27	Уміти реалізувати аналітичну та експериментальну наукову діяльність; організацію, планування та прогнозування результатів наукових досліджень.	PH46	Уміння створювати власні науково-педагогічні матеріали за профілем кафедри (навчальну програму, конспект лекцій, навчально-методичний комплекс, розділи навчально-методичного посібника, навчальний посібник, підручник, практикум тощо).
PH28	Уміти ініціювати, організовувати та проводити комплексні дослідження в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності, які приводять до отримання нових знань.	PH47	Уміння використовувати технології дистанційного навчання у власній педагогічній діяльності, в організації та проведенні наукових заходів (конференції, наукові семінари, майстер-класи тощо).
PH29	Уміти генерувати нові ідеї мислити абстрактно, адаптуватися до нових умов та ситуацій.	PH48	Уміння працювати із наукометричними базами даних з метою виконання власного наукового дослідження та вміння використовувати інтернет-технології для організації і забезпечення власної наукової, педагогічної та інноваційної діяльності, у підготовці наукових публікацій, звітів, ділової та особистої документації.
PH30	Уміти здійснювати наукову комунікацію, міжнародне співробітництво, відстоювати власні наукові погляди українською та іноземними мовами.	Комунікація	
PH31	Уміння спілкуватися з різними цільовими аудиторіями, використовуючи відповідну лексику, методи, техніки та прийоми.	PH49	Здатність до спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в галузі освіти.
PH32	Уміння використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у процесі спілкування, обміні інформацією, зборі, аналізі, обробці, інтерпретації даних та представленні результатів дослідження	PH50	Здатність кваліфіковано відображати результати наукових досліджень у наукових статтях, опублікованих як у фахових вітчизняних виданнях, так і у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз.
PH33	Уміння публічно представляти і захищати наукові результати, виступати на вітчизняних та міжнародних наукових форумах, конференціях і семінарах.	PH51	Здатність професійно презентувати результати своїх досліджень на міжнародних наукових конференціях, семінарах, практично використовувати іноземну мову (в першу чергу – англійську) у науковій, інноваційній діяльності та педагогічній діяльності.
PH34	Уміння працювати в міжнародному науковому просторі, розробляти та управляти науковими проєктами.	PH52	Здатність працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії. Здатність використовувати сучасні інформаційні та комунікативні технології при спілкуванні, обміні інформацією, зборі, аналізі, обробці, інтерпретації джерел; публікації наукових праць тощо.
PH35	Уміння ефективно працювати в команді, самостійно та автономно; ставитися критично до власних наукових досягнень і досягнень інших дослідників.	PH53	Здатність до формулювання суспільно значущої проблематики в галузі освіти і її публічної презентації (виставки, експозиції, он-лайн презентації, публікація документів, публічні лекції, науково-популярні тексти, різноманітні форми візуалізації в засобах масової інформації тощо).
PH36	Уміння опрацьовувати значні обсяги новітніх знань в галузі освіти та суміжних галузей.	Автономія та відповідальність	
PH37	Уміння нести персональну відповідальність і демонструвати автономність, у разі необхідності вирішувати непередбачувані та складні завдання у сфері освітньої діяльності.	PH54	Здатність до ініціювання інноваційних комплексних проєктів, лідерство та повна автономність під час їх реалізації.
PH38	Уміння формулювати наукову проблему в галузі освіти, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.	PH55	Здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо і на основі етичних міркувань (мотивів).
PH39	Уміння визначати методологічні засади комплексного педагогічного спостереження і методологію вибіркових обстежень, програму одноразових педагогічних спостережень, опитувань, моніторингу та ін.	PH56	Здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися, нести відповідальність за новизну наукових досліджень та прийняття експертних рішень.
PH40	Уміння самостійно збирати, опрацьовувати, узагальнювати та всебічно аналізувати результати педагогічних досліджень, інформацію про процеси, що відбуваються в освіті України та в світі.	PH57	Здатність приймати обґрунтовані рішення, мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
PH41	Уміння самостійно розробляти та запроваджувати методологію педагогічного дослідження, яка базується на результатах наукових досліджень, міжнародних стандартах та рекомендаціях.	PH58	Здатність до ініціювання наукових проєктів в галузі освіти, лідерство та повна автономність під час їх реалізації.
PH42	Уміння удосконалювати методи проведення експериментальних педагогічних досліджень та методологію застосування методів статистичної обробки одержаних результатів.	PH59	Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати наукові джерела в галузі освіти, проводити їх зовнішню та внутрішню критику, текстологічне вивчення, визначати автентичність тощо.
PH43	Уміння самостійно розробляти методи і технології навчання, формувати для них відповідну адекватну інформаційну базу, здійснювати аналітичне супроводження розроблених методів і технологій.	PH60	Здатність до цінування та поваги різноманітності та мультикультурності (толерантність).
PH44	Уміння самоудосконалення педагогічної майстерності, професійних умінь майбутніх учених, викладачів вищої школи.	PH61	Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
PH45	Уміння планувати і ефективно використовувати час у науковій та педагогічній діяльності; вибирати і ефективно використовувати сучасні освітні технології,		

ФОРМИ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Атестація аспірантів здійснюється відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії в галузі освіти за спеціальністю «Освітні, педагогічні науки». В процесі підготовки докторів філософії використовують дві форми атестації: проміжну та підсумкову. Відповідно до чинних нормативно-правових документів Міністерства освіти і науки України підсумкова атестація випускників, що завершують навчання за освітньо-науковими програмами доктора філософії, є обов'язковою [9].

■ Проміжна атестація.

Метою проміжної атестації є контроль за виконанням індивідуального плану аспіранта за всіма складовими, передбаченими навчальним планом. Проміжна атестація містить три модулі: 1) теоретичний, 2) науково-дослідницький, 3) практичний.

Атестація за теоретичним модулем передбачає складання заліків та іспитів відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки». Склад екзаменаційної комісії та голова призначаються наказом ректора університету після повного виконання програми освітньо-наукового рівня доктора філософії з метою встановлення фактичної відповідності рівня теоретичної підготовки вимогам загальних та фахових компетентностей випускників аспірантури. Технологія проміжної атестації містить такі етапи:

- розробка теоретичних питань науково-аналітичного характеру;
- проведення контролю;
- перевірка виконаних завдань;
- усні відповіді на теоретичні питання, творчі завдання, додаткові запитання членів екзаменаційної комісії;
- оцінювання ступеня досягнення кінцевих цілей теоретичної підготовки аспірантів відповідно до об'єктивних критеріїв.

Науково-дослідницький модуль відповідно до навчального плану передбачає проведення поточної атестації аспірантів раз на рік та звітування на засіданні кафедри двічі на рік. Метою проміжної атестації є контроль за виконанням індивідуального плану науково-дослідницького пошуку та дотриманням графіка підготовки результатів науково-дослідницької роботи.

Практичний модуль відповідно до навчального плану передбачає проведення асистентської та доцентської педагогічної практики на другому і третьому роках навчання. Метою проміжної атестації за практичною складовою є контроль за виконанням індивідуального плану та набуття аспірантом професійних навичок і вмінь на посаді викладача. Атестація за практичним модулем здійснюється на підставі висновків комісії з проведення захисту педагогічної практики.

■ Підсумкова атестація.

Метою підсумкової атестації є встановлення відповідності рівня освітньо-наукової підготовки випускників аспірантури вимогам освітньо-наукової програми доктора філософії в галузі освіти за спеціальністю освітні та педагогічні науки. Підсумкова атестація здійснюється за двома напрямками: 1) оцінювання рівня теоретичної та практичної фахової підготовки; 2) встановлення відповідності рівня науково-дослідницької підготовки вимогам, що висуваються до доктора філософії в галузі освіти.

Атестація здійснюється на підставі оцінки рівня професійних знань, навичок і вмінь випускників шляхом складання комплексного підсумкового іспиту зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» та захисту дисертаційної роботи доктора філософії.

Комплексний підсумковий іспит зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» має складатися з 2-х обов'язкових модулів та варіативних модулів (відповідно до напрямку підготовки за кафедрами), що дає змогу перевірити сформованість відповідних компетентностей. На іспит виносяться такі обов'язкові модулі:

- 1) сучасні теоретичні концепції та методологічні підходи в галузі освіти;
- 2) сучасна вітчизняна та зарубіжна освіта з напрямку дослідження.

Присвоєння наукового ступеня доктора філософії в галузі освіти за спеціальністю освітні та педагогічні науки здійснює спеціалізована вчена рада відповідного наукового спрямування.

Оцінювання рівня теоретичної фахової підготовки передбачає складання комплексного підсумкового іспиту за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії за цією спеціальністю. Комплексний підсумковий іспит включає виконання кваліфікаційних завдань за спеціальністю і є адекватною формою кваліфікаційних випробувань, яка об'єктивно і надійно визначає рівень професійної та наукової підготовки випускників аспірантури вищих навчальних закладів. Програма комплексного іспиту має містити обов'язковий і варіативний модулі. Обов'язковий модуль охоплює теоретичні та методологічні аспекти сучасних наук в галузі освіти, оволодіння методологією та методикою джерелознавчого дослідження, оволодіння сучасною вітчизняною та зарубіжною історіографією з напрямку дослідження, а варіативний модуль стосується наукових та практичних аспектів відповідно до обраного напрямку дисертаційної роботи. Комплексний екзамен дає можливість встановити рі-

вень теоретичної та практичної фахової підготовки аспіранта. Підсумкова атестація здійснюється екзаменаційною комісією, склад якої та голова призначаються наказом ректора університету після повного виконання програми освітньо-наукового рівня доктора філософії з метою встановлення фактичної відповідності рівня теоретичної та практичної фахової підготовки вимогам фахових компетентностей випускників аспірантури за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Комплексний іспит складається з виконання теоретичних і практичних (аналітичних) завдань:

- теоретичне завдання передбачає усну/письмову відповідь на теоретичні питання, які стосуються сучасних проблем освіти, що дає можливість оцінити теоретичний рівень професійної підготовки за спеціальністю (питання включають обов'язковий і варіативний модулі програми);
- практичне (аналітичне) завдання передбачає науковий пошук в межах чітко окресленої проблеми, за результатами якого готується розгорнута аналітична записка (відповідно до напряму дослідження).

Нормативною формою підсумкової атестації є **прилюдний захист результатів науково-дослідницької роботи**, які представлені у вигляді дисертації. Він дає змогу встановити відповідність рівня науково-дослідницької підготовки аспіранта та вимог, що висувуються до доктора філософії в галузі освіти за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Підсумкову атестацію у вигляді прилюдного захисту дисертації здійснює спеціалізована вчена рада, склад якої затверджується Міністерством освіти і науки України на підставі чинних нормативно-правових документів. В окремих випадках згідно з Законом України «Про вищу освіту» (ст. 6.3, 30.5.5) створюється разова спеціалізована вчена рада у складі 6–7 фахівців відповідного профілю, з яких не менше двох мають бути працівниками інших вищих навчальних закладів або наукових установ [3].

На дисертаційну роботу доктора філософії в галузі освіти покладається основна дослідницька і фахова кваліфікаційна функція, яка виражається у здатності здобувача ступеня доктора філософії вести самостійний науковий пошук, вирішувати прикладні наукові завдання і здійснювати їхнє наукове узагальнення у вигляді власного внеску у розвиток сучасної науки і практики використання набутих знань в освітній культурі суспільства. Вона являє собою результат самостійної наукової роботи аспіранта і має статус інтелектуального продукту на правах рукопису.

Підсумкова атестація аспірантів, що повністю виконали освітньо-наукову програму підготовки докторів філософії в аспірантурі університету за

спеціальністю 011 «Науки про освіту», завершується присудженням наукового ступеня «доктор філософії» в галузі освіти за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» (за певними спеціалізаціями) з врученням диплома встановленого зразка про рівень освіти та кваліфікацію.

Висновки і перспективи подальших розвідок. У цій статті розглянуто такі ключові параметри освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», як:

- основна термінологія з проблеми,
- перелік загальних компетентностей,
- перелік спеціальних компетентностей,
- деталізовані результати навчання (знання, уміння, комунікація, автономія та відповідальність),
- складові проміжної та підсумкової атестації доктора філософії.

Вважаємо, що формування визначених компетентностей випускника аспірантури, забезпечить їм необхідний рівень теоретичних знань, навичок і вмінь, здобутих і достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі дослідницько-іноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та методикою педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого повинні мати наукову новизну, теоретичне та практичне значення. **Подальшого дослідження**, з нашої точки зору, потребує предметний та процесуальний зміст навчання майбутнього доктора філософії в межах окремих дисциплін навчального плану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вступне слово до Проекту Тьюнінг – гармонізація освітніх структур у Європі: Внесок університетів у Болонський процес. – Education and Culture. Socrates-Tempus, 2006. – 106 с. // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.europa.eu.int/comm/education/socrates.html>
2. Вступне слово до проекту Тьюнінг – гармонізація освітніх структур у Європі. Внесок університетів у Болонський процес // Європейська комісія: Дирекція з освіти і культури, 2008. – 108 с. // [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf
3. Закон України № 1556-VII «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 37 – 38. – 134 с. // [електронний документ]: режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/>
4. Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система: довідник користувача / пер. з англ. // за ред. Ю. М. Рашкевича та Ж. В. Таланової. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 106 с.
5. Ключевые ориентиры для разработки и реализации образовательных программ в предметной области «Иностранные языки». Publicaciones de la Universidad de Deusto, Bilbao, España, 2013. – 64 p.
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.06.16 року № 600 «Про затвердження та введення в дію Методичних

- рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти» / [електронний документ]: режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/51506/
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» // [електронний документ]: режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
  8. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» // [електронний документ]: режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>.
  9. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» // [електронний документ]: режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248945529>
  10. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія . – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
  11. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.
  12. A Tuning Guide to Formulating Degree Programme Profiles, Including Programme Competences and Programme Learning Outcomes (2009), University of Deusto Press. – P. 55. // [Електронний ресурс] :Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu/publications/290-tuning-guide-to-formulating-degree-programme-profiles.htm>
  13. Lokhoff J. et al. (Eds.). A Tuning Guide to Formulating Degree Programme Profiles Including Programme Competences and Programme Learning Outcomes, Tuning Association, 2010. - 96 pp. // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://core-project.eu/documents/Tuning%20G%20Formulating%20Degree%20PR4.pdf>
  14. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. ENQA, 2015. — 41 p. // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.enqa.eu/pubs.lasso>
  15. The European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report. Brussels :Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2012. – 224 p.
- REFERENCES**
1. Vstupne slovo do Proektu T'iuninh – harmonizatsiia osvitnikh struktur u Yevropi: Vnesok universytetiv u Bolons'kyj protses. – Education and Culture. Socrates-Tempus, 2006. – 106 s. // [Elektronnyj resurs]: Rezhym dostupu: <http://www.europa.eu.int/comm/education/socrates.html>
  2. Vstupne slovo do proektu T'iuninh – harmonizatsiia osvitnikh struktur u Yevropi. Vnesok universytetiv u Bolons'kyj protses // Yevropejs'ka komisiia: Dyreksiia z osvity i kul'tury, 2008. – 108 s. // [Elektronnyj resurs] : Rezhym dostupu: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf
  3. Zakon Ukrainy № 1556-VII «Pro vyschu osvitu» // Vidomosti Verkhovnoi Rady. – 2014. – № 37 – 38. – 134 s. // [elektronnyj dokument]: rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/>
  4. Yevropejs'ka kredytna transferno-nakopychual'na systema: dovidnyk korystuvacha / per. z anhl. // za red. Yu. M. Rashkevycha ta Zh. V. Talanovi. – L'viv: Vydavnytstvo L'vivs'koi politekhniki, 2015. – 106 s.
  5. Kliucheve oryentyry dlia razrabotky y realizatsyy obrazovatel'nykh programm v predmetnoj oblasti «Ynostrannye iazyky». Publicaciones de la Universidad de Deusto, Bilbao, Espana, 2013. – 64 p.
  6. Nakaz Ministrstva osvity i nauky Ukrainy vid 01.06.16 roku № 600 «Pro zatverdzhennia ta vvedennia v diiu Metodychnykh rekomendatsij schodo rozroblennia standartiv vyschoi osvity» / [elektronnyj dokument]: rezhym dostupu: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/51506/
  7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.11.2011 r. № 1341 «Pro zatverdzhennia Natsional'noi ramky kvalifikatsij» // [elektronnyj dokument]: rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
  8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.04.2015 r. № 266 «Pro zatverdzhennia pereliku haluzej znan' i spetsial'nostej, za yakymy zdijсниuie't'sia pidhotovka zdobuvachiv vyschoi osvity» // [elektronnyj dokument]: rezhym dostupu <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>.
  9. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.03.2016 № 261 «Pro zatverdzhennia Poriadku pidhotovky zdobuvachiv vyschoi osvity stupenia doktora filosofii ta doktora nauk u vyschykh navchal'nykh zakladakh (naukovykh ustanovakh)» // [elektronnyj dokument]: rezhym dostupu: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248945529>
  10. Rashkevych Yu. M. Bolons'kyj protses ta nova paradyhma vyschoi osvity: monohrafiia . – L'viv: Vydavnytstvo L'vivs'koi politekhniki, 2014. – 168 s.
  11. Rozroblennia osvitnikh proham. Metodychni rekomendatsii / Avt.: V.M. Zakharchenko, V.I. Luhovij, Yu.M. Rashkevych, Zh.V. Talanova / Za red. V.H. Kremenia. – K. : DP «NVTs «Priorytety», 2014. – 120 s.
  12. A Tuning Guide to Formulating Degree Programme Profiles, Including Programme Competences and Programme Learning Outcomes (2009), University of Deusto Press. – P. 55. // [Elektronnyj resurs] :Rezhym dostupu: <http://www.unideusto.org/tuningeu/publications/290-tuning-guide-to-formulating-degree-programme-profiles.htm>
  13. Lokhoff J. et al. (Eds.). A Tuning Guide to Formulating Degree Programme Profiles Including Programme Competences and Programme Learning Outcomes, Tuning Association, 2010. - 96 pp. // [Elektronnyj resurs]: Rezhym dostupu: <http://core-project.eu/documents/Tuning%20G%20Formulating%20Degree%20PR4.pdf>
  14. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. ENQA, 2015. — 41 p. // [Elektronnyj resurs]: Rezhym dostupu: <http://www.enqa.eu/pubs.lasso>
  15. The European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report. Brussels :Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2012. – 224 p.

Отримано 16.06.2017 р.